

Forrásközlemények I.

[--- Dr. Siklóssy László: A magyar sport ezer éve I-III* \(szemelvények 3. rész\) >>>](#)

Dr. Siklóssy László: A magyar sport ezer éve I-III* (szemelvények 3. rész)

Az igrivilág

Az igrivilág régészeti és művészeti emlékei között kimagasló helyet foglal el az a IX-X. századból származó elefántcsontkürt, amelyet közönségesen *Lehel kürtje* néven ismerünk. Hogy a kürt domborművei cirkuszi mutatványt ábrázolnak, azt már *Pulszky Ferenc* is felismerte. „Az első sorban lovas vitéz vagy akrobata nyargal, úgymond, jobbjobban kurta karddal, baljában kis kerek pajzssal. Erre következik két térdeplő férfi, mindenik fölfelé tartott bottal játszik, melynek végén keresztet korongot veszünk észre; előttük ismét térdeplő íjas céloz egy futó szarvasra. Ezen jeleneteket egy oroszánt etető férfi zárja be. A második sorban két-két *kentaur* botot cserél; középen két akrobata pajzssal és karddal. Az alsó sorban *cirkuszi játékokat* látunk. Az egyik oldalon hárfás nő, előtte egy *akrobata* szájában botot tart egyensúlyban, melynek kampóján csupasz gyerek ül; jobblábán még egy másik meztelen fiú is áll jobbik lábujjhegyén. Ballábát az alakosnak mellette álló segédje tartja. A másik oldalon két alakos vív karddal. Mind a férfiak, a lovas, az íjász, a vívók, az akrobaták testhez tapadó felső ruhát s oly szoknyát viselnek, mely alig ér térdökig. *Ez világosan alakosok öltözete, nem valami nemzeti viselet...*” Íme Pulszky Ferenc is már rámutat az ezer év előtti artistáknak, akiket ő alakosoknak nevez, nemzetközi voltára. Ruhájuk nem nemzeti ruha, hanem olyan, amelyet foglalkozásuk tesz szükségessé.

Hampel József 1903-ban teljes részletességgel leírta számunkra a domborműveket. Ő a nyilas után következő szarvason sólymot lát, ami ismét arra mutat, hogy szokás volt a sólymot szarvas ellen is küldeni, avagy igen ötletes cirkuszi mutatvány lehetett az, amely egy betanított szarvas, sólyom és nyilasvadász színleges küzdelmét hozta porondra. A kentauralakokat egyelőre csak jegyezzük meg magunknak. A hárfaszó mellett végbemenő ekvilibrísta mutatványt Hampel is részletesen leírja, sőt egy ószönyi római edényről, valamint egy X. századi amidai bronztárlól rokonjeleneteket közöl s végeredményben azt a következtetést vonja le, hogy az *akrobaták az egész akkori művelt világkörben, Bizantiumban épűgy, mint Mezopotániában, egyformán ruházkodtak*. Jól értette meg Hampel az ugyanebben a sorban lévő másik jelenetet, amely artistáknak két labdával és két lapáttal való labdázó mutatványát ábrázolja. Mindezek alapján Hampel IX. századi bizánci munkának mondja a kürtöt, amelynek ábrázolásai *a bizánci hyppodrom artistamutatványait tárják elénk*, még pedig meglehetősen kulturáltakat, amennyiben Bizáncban már a VI. században sem volt szokás embereket vadállatokkal szembeállítani. Labdázás, vívás, légtornászás, színleges vadászjelenet, mind olyasmi, ami bátran szerepelhetne egy mai cirkusz műsorán is. Előadóik, az akkori nemzetközi artisták, nem maradtak egy helyben, hanem rótták az országútat. Ha a kürt elkerülhetett hozzánk, ők még sokkal könnyebben eljuthattak.

Pulszky Ferenc és Hampel József jászkürt-tanulmányai^[1] egyébként klasszikus példák arra, hogy műtörténeti és általában kultúrtörténelmi kutatásokban a sport történelmével is számolni kell. Ők számoltak azzal, hogy Bizáncban volt cirkuszi élet, voltak professzionátus sportemberek, hivatásos akrobaták. Sikerült is a domborművek jelentőségeit leolvasni, nem úgy, mint elődeiknek, akik közül például Molnár Ferenc 1788-ban azt írja, hogy Lehel kürtjén azok az öt királyok láthatók, akik a magyarok előtt Pannóniában uralkodtak, jelesen Balambér, Charaton, Budinus, Bendeguz és Attila. Décsi Antalnak 1814-ben megjelent tanulmánya szerint pedig a domborművek Balphegor istenség tiszteletét ábrázolják. „Egy boszorkány

épen most szült gyermekét emeli fel nagy vígsággal. Rút látvány – úgymond Molnár – hanem hiú babonákkal megvesztegetett őseinknek megbocsátandó.” Ez az a remek *légtornász-jelenet*, melyet külön ábrában is bemutatunk.

---

* Budapest: Országos Testnevelési Tanács 1927-1929 – I. kötet 102-103. oldal

[1] Supka Géza 1910-ben megjelent szellemes tanulmányában annak a nézetének ad kifejezést, hogy a kürt a IX. század első felében Mezopotámia valamely fejedelmi városában keletkezett, hová elhatolt a hellenisztikus mítosz, amely Herakles munkáit faragtatta ki a kürtön. Erre az a megjegyzésem, hogy Herakles maga egy sportnép fantáziájának szülötte; a görög sport teremtette meg Heraklest s a görög későbbi sportjában is ezt a sportideált szerette látni. Én cirkuszi produkciót látok a kürtön, amelyet akár ma is el tudnék képzelni, akár minden mitológiai vonatkozás nélkül, akár "Herakles munkái" címmel a színlapon s a villanykörtés hirdetőállványon. A sporttörténelem szempontjából tehát nem nagyfontosságú, vajjon Bizáncból vagy a távolabb keletről származott-e a kürt. Akárhonnan jött, hozzá hasonlóan elkerültek hozzánk az alakosok is, akik rajta ábrázolják. Az akrobatakóklernéség számára nincs távolság. Vándorúton születik és holtanapjáig rója az országutat. Ázsiai akrobatanép épúgy került hozzánk, mint bizánci.